

هه لېژاردنی پيشوه خته ی عیراق؛ هه لسه نگان دنیکی به رایي!

13-10-2021

نووسه ره کان

ناوهندی لیکۆلینه وه ی رووداو

زىيان رۇژھەناتى |

بەرايى

دوچار ھەلبۇزاردنە پېشۋەختەكەى عىراق كرا بەلام ۋەك پېشېيىنى دەكرا، ھەر لە دەركەوتنى شەپۇلۇكى ناپەزايى لە ئەنجامە سەرەتايىيەكان، ئەويش دواى رۇژۇك بېدەنگى و متبۇون، ھەتا بگەرە و بەردە چاۋەرۋانكراۋەكانى پېكھىنانى حكومەتى داھاتوو، واديارە ھەويرى ئەم ھەلبۇزاردنە ئاوى زياتر ھەلدەكېشى!

ئەنجامە سەرەتايىيەكان چىمان پىدەلۇن؟

بەشېۋەيەكى گىشتى دەتوانىن لەوانەى تا ئىستا راگەيەنراون ئەم ئەنجامانە دەربخەين:

يەكەم: بالى سىياسى ھىزەكانى ھەشەد تووشى شۇك بوون و لەۋەشدا، رېكخراوى بەدر لە ھاۋپەيمانىيە فەتخ زەرەرمەندى يەكەمە. فەتخ بۇ ئەم ھەلبۇزاردنە 73 كاندىدى ھەبوو، لە زۇرۇك لە بازەكانىشدا تەنيا كاندىدىكى دانابوو بۇ ئەۋەى چانسى بىردنەۋەيان زياتر بىن، بەلام بە شەش لاينەۋە كە عەسائىيە ئەھلى ھەقىشى تىدايە و پېشتر نىكەى 15 پەرلەمانتارى ھەبوو، لە نىۋان 15-20 كورسىيان بىردۇتەۋە. لە كۆى كورسىيەكانى فەتخ لە ھەلبۇزاردنە پېشۋودا، بە تەنيا 18 دانەيان ھى بەدر بوون و ئىستا بە شەش لاينەۋە، ئەوسا ژمارەيەكى لەۋدەۋرەيان دەستخستووە كە بەشۇكى كورسىيەكانىش بەھۇى پېكھاتە شىعيە غەيرە عەرەبەكانى نىۋ بەدرەۋە دەستكەوتوون!

كەتائىيە حىزبۇللا بە زياتر لە 32 كاندىدەۋە دەيوست خۇى تاقىبكانەۋە بەلام دانەيەك يان دوۋانى بىردۇتەۋە. دۇراۋىكى دىكەى ئەم ھەلبۇزاردنەش، فالج فەبىياز سەرۇكى دەستەى ھەشەى شەعبى بوو كە بە ھاۋپەيمانىيەكى 7 لاينە شىعى و سونىيەۋە، 81 كاندىدى دانابوو، بەلام كارنامەيەكى سەرکەتوۋى پېشاننەدا.

ھەلبەت مەرج نىيە كەمكردنى ژمارەى كورسىيەكانى ئەم گروۋپانە واتاى كەمبوونەۋەى كارىگەرييان لە مەيدانى سىياسى عىراق بدات، چونكە ھىزى چەكدارى و كەرەستەى گوشارى بەھىزيان لەبەردەستدايە تا ۋەك ئەكتەرىكى سىياسى بىمىننەۋە.

دوۋەم: گروۋپە پىرۇ-ئىرانىيەكان لە عىراق لە پاشەكشەدان بەلام، بەرزىوونەۋەى ژمارەى كورسىيەكانى نورى مالكى- دەۋلەتى ياسا ھاۋسەنگىيەكى بۇ ئەۋان دروستكردوۋە.

سېيەم: سەرکەوتنى سەدر شتىكى چاۋەرۋانكراو بوو. ئەو رەۋتە لە بەغدا، بەسەرە، مىسان و زىقار جىپى خۇى زياتر لە جاران قايم كردوۋە. ھەلبەت ئەم بىردنەۋەيە واتاى ئەۋە نىيە كە گوتارى "چۇنم بوى دەتوانم حكومەتى داھاتوو پېكېنم" سەردەگرېت. سەدر ئەگەر بە تەماى حوكمرانى بېت، دوچار دەكەۋىتەۋە پىرۇسەيەكى دانوۋستاندن لەگەل گروۋپە پىرۇ-ئىرانىيەكان، ئەگىنا ناتوانىت حكومەتىكى سەقامگىر بنىات بىت. خالىكى دىكەش ئەۋەيە كە سەدر ئەۋەندەش لە گروۋپەكانى نىك لە ئىران دوور نىيە. پىكەۋە لە قوم لەگەلىان بەياننامەى بەرەى موقاۋەمەى خۇپندەۋە، دوچارىش دواى كۆبوونەۋەيەك لەگەل عەمار ھەكىم و ھادى عامرى بوو كە لە بىرپارەكەى خۇى بۇ بەشدارىنەكردن لە ھەلبۇزاردن پەشيمان بوۋەۋە. قوتبوونەۋەى رەكەرىكى ۋەك مالكىش ناچارى دەكات كە دوچار لە دەركاى رېككەوتن لەگەل ئەو گروۋپانە بدات.

چوارەم: بەشدارىنەكردنى نىكەى 60% دەنگەران رووداۋىكى ئاساىي نىيە، ۋەك چۇن ئەۋەى كە لە 2018شدا روويدا ئاساىي نەبوو. تەنانتە داۋاكارىيەكەى ئايەتوللا سىستانىش ئەو كارىگەرىيە بەھىزەى نەبوو تا خەلك بېنە سەر سىندوۋقەكانى دەنگدان و رېژەى بەشدارى ھەر بە كەمىيە ماىۋە. دەنگى زۆرەى حىزبەكانىش لە ژىر كارىگەرى ئەم بايكۇتەدا كەمىيە كردوۋە، ھەرچەند لەۋانەيە كورسىيەكانى ھەندىكىان زىادىشى كىردىت. ئەمە بۇ كۆمەلگايەكى ۋەك عىراق كە زۆرەى خەلكەكى بە جۇرۇك سەريان بۇ سىياسەت دەخۇر، تەنيا بەشدارىنەكردن نەبوو، بەلكوۋ ناپەزايىيەكى پىۋەديارە و، لە ئەگەرى ھەر قەيرانىكى گرىمانەيىدا، پوتانسىيەلى تەقىنەۋە و دەركەوتنى ھەيە.

پىنجەم: درەۋشانەۋەى گروۋپىكى ۋەكوۋ ئىمتىداد لەم ھەلبۇزاردنەدا ھىۋايەك دروۋستدەكات بۇ ناپازىيەكان تا لە قۇناخەكانى داھاتوودا رىگاي ھەلبۇزاردن تاقىبكەنەۋە. بەرلە ھەلبۇزاردن كۆبوونەۋەيەكمان لەگەل ژمارەيەك لە نوپنەرانى تىشرىنىيەكان لە ناۋەندى

لیکۆلینهوهی رووداو ریکخست. ئەوان بە گشتی دوودل بوون لەوێی کە بتوانن بە هەلبژاردن گۆرانکاری دروستبکەن و، زیاتر وەک پرۆسەیهکی درێژخایەن سەیریان دەکرد. هەلبەت ئەنجامەکی ئیتمیداد دەتوانی گۆرانی ئەو بۆچوونە خیراتر بکات. بێجگە لە تشرینییهکان دەرچوونی نزیکەی 25-30 کاندیدی سەرەخۆش، کە زۆریەیان لە ناوەراست و باشووری عێراق، دیاردەیهکی دیکە ئەم هەلبژاردنەیه کە شایانی ئەوێهه لێ ورد ببینەوه.

شەشەم: هەندیک لە هاوپیەمانییهکان گرتی و هەندیک دیکەش نەیانگرت. هاوپیەمانییهکی بێگرتی و گۆران لە نێو کورد بە قازانجی یەکی شکیهه به تايهت دواي ئەو رووداوێ نێوخۆییانە کە بەرله هەلبژاردن لەو حیزبەدا روویاندا. هاوپیەمانییهکی هەم-عەبادی لە نێو شیعهکان و، هاوپیەمانییهکی عەزم لە نێو سوننهکان لەو هاوپیەمانییهکان بوون کە لانیكەم خێری بۆ هەموو لایەنە بەشداربووکان نەبوو. لە بەرامبەردا، هاوپیەمانییهکی دەوڵەتی یاسا جاریکی دیکە بەهێز بووئەوه. ئەمە پێگە نوری مالکی لە نێو حیزبی دەعوەش بەهێزتر دەکاتەوه کە لە دواي 2008وه بەدەست چەندین داپران و ناکوکی نێوخۆیی حیزبی دەعوەوه نالاندووئەتی. دەشێ بێژین کە محمەد حەلبوو سێش سەرۆکایەتی هاوپیەمانییهکی سەرکەوتووێ لە نێو سوننهکان کرد و لەم هەلبژاردنەدا خۆی وەک لیدەرێکی بەرچاوی سوننه دەرخواست.

هەوتەم: هێڵەکانی سیاسەت لە عێراق جاریکی دیکە بۆ سێ هێلی شیعی، سوننی، کوردی گەرایهوه. ئەمیش دواي ئەوێ کە بە هۆی شەری داعش و رووداوێکانی پاش گشتپرسی، گوتاری گشتی عێراقی بە تايهت لە 2018 برهوی سەندبوو. سیاسەتی هەندیک لە حیزبه شیعییهکان بۆ ئەوێ لە سەرتاسەری عێراق بە دیاریکراوی لە ناوچه شیعی و سوننییهکانیش دەمراست بن، سەریهگرت. ئەوێ عەبادی، حەکیم، و فەتخ لە هەلبژاردنی رابردوودا لە ناوچه سوننییهکان کردیان ئەمجاره سەریهگرت و حەلبوو سێ گوتی من هەم! پێشتر لە کوردستانیش خۆ تاقیکردنەوهی گرووپه شیعییهکان سەریهگرتبوو.

هەشتەم: لە کوردستان زیاتر لە هاوپیەمانییه، بەشداریکردنی حیزبی بە تاقی تەنیا زیاتر وەلامی داوهتەوه. ئەمە لە نموونە پارتی و نەوهی نوێ دا دەرکەوتوو. بە پێی ئەنجامەکان، گوتاری ئیسلامگەرایی بە گشتی پاشکەشی کردوو، بەلام گوتاری چاکسازی- دزایهتی گەندەلی و لەگەڵ گوتاری نەتەوهگەرایی یان تیکەلۆویک لە گوتاری ئیسلامی - نەتەوهی وەک نموونە کاندیدەکانی یەگرتووێ ئیسلامی رهواجی ههیه.

کۆتایی

هەرچەندە لەسەرەتاکاندا گەلێک لایەنی ناوخۆیی و دەرەکی باسی ئەوهیان دەکرد کە پرۆسە دنگدانەکه بە باشی بەرێوهبراو بەلام، ئەو ئالۆزییهی کە لە راگەیانندی ئەنجامه سەرەتاییهکان دەرکەوت، لێدوانەکانی سەدر لەبارە دەرستوهردان لەکاری کۆمیسسیۆن، ناپهزایی گرووپه چهكداریهکان لە ئەنجامهکانی هەلبژاردن، رووداوێکانی کەرکوک، ئالوگۆری دنگی لایهنهکان و پرسی نەگهراوهی بەشیک لە ئەنجامهکان، دەرخواست کە هەم ئیداره هەلبژاردن ئەو باشه نەبوو کە باسی لێوهدەکرا، هەم وەکوو، جاری ئەستمە تەنیا دنگدانی خەلک هەموو شتێک بپێنێتەوه! راسته هەلبژاردن دەکرێ بەلام تەنیا ئەوه نییه و دامەزراوهی ناهەلبژاردنی ناوخۆیی و دەرەکی، رۆلێکی حاشا هەلنەگریان لە دیاریکردنی ئاراسته رووداوێکانی پاش هەلبژاردن ههیه.